

Majkowska, Rita / Milczanowski, Piotr

Czy stowarzyszenia są dzisiaj potrzebne? Tradycje i teraźniejszość na przykładzie stowarzyszeń działających na terenie południowej Polski. Symposium zorganizowane przez Polską Akademię Umiejętności i Oddział Krakowski Stowarzyszenia Archiwistów Polskich, Kraków 2-3 grudnia 1994 roku

---

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 40/2, 197-200

1995

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

*CZY STOWARZYSZENIA SĄ DZISIAJ POTRZEBNE?
TRADYCJE I TERAŹNIEJSZOŚĆ NA PRZYKŁADZIE STOWARZYSZEŃ
DZIAŁAJĄCYCH NA TERENIE POŁUDNIOWEJ POLSKI*
SYMPOZJUM ZORGANIZOWANE PRZEZ
POLSKĄ AKADEMIEŃ UMIEJĘTNOŚCI
I ODDZIAŁ KRAKOWSKI STOWARZYSZENIA ARCHIWISTÓW POLSKICH,
KRAKÓW 2–3 GRUDNIA 1994 ROKU

Zamierzeniem organizatorów było pokazanie, na przykładach historycznych i współczesnych, jak poprzez działalność społeczną realizowała i realizuje się ludzka inwencja i aktywność.

Przyjęta szeroka formuła nauki i kultury – przeciwstawiająca się dokonywanemu niekiedy sztucznemu podziałowi towarzystw na naukowe i nienaukowe, ogólnopolskie i regionalne itp. – umożliwiła prezentacje stowarzyszeń o różnorodnych celach i założeniach.

W symposium uczestniczyły, przede wszystkim, stowarzyszenia humanistyczne o celach naukowych, jak i popularno-naukowych, kulturalnych, oświatowych, filantropijnych; stowarzyszenia regionalne i lokalne, liczące od kilkunastu do kilkuset członków. Świadomie pominięto organizacje o charakterze politycznym.

Ze względu na pokaźną liczbę prelegentów – wygłoszono bowiem 15 referatów i 16 komunikatów – obradowano przez dwa dni w sesjach przedpołudniowej i popołudniowej.

W imieniu organizatorów otwarcia dokonał sekretarz generalny Polskiej Akademii Umiejętności prof. Jerzy Wyrozumski, założenia i cele konferencji przedstawił prezes Oddziału krakowskiego Stowarzyszenia Archiwistów Polskich mgr Aleksander Litewka.

Głównym problemem symposium było pytanie: czy działalność stowarzyszeń w obecnych czasach jest potrzebna i możliwa; czy w dzisiejszej Polsce, ulegającej coraz większej standaryzacji stereotypom i konsumpcji, jest miejsce na działalność społeczną, która w państwach postkomunistycznych została dodatkowo zdevaluowana przez działania pozorne, fasadowe i masowe. Obradom przewodniczyli – w pierwszym dniu prof. Maria Kocójowa, w drugim – prof. Jerzy Wyrozumski. Symposium zgromadziło liczne grono słuchaczy, przekraczające w pierwszym dniu 70 osób.

Wprowadzeniem w tematykę obrad były referaty prof. Jerzego Wyrozumskiego pt.: *Polska Akademia Umiejętności. Tradycja i sens istnienia* i prof. Piotra Hübnera pt.: *Ruch stowarzyszeniowy a państwo*.

J. Wyrozumski w swoim referacie podkreślił, iż stowarzyszenia są racjonalną, fundamentalną, „oddolną” potrzebą społeczeństw naszych czasów, a poprzez wybranie i postawienie ogólnego celu przed grupą dobrowolnie zrzeszonych ludzi wyzwalają inicjatywy, kształtują wielkie indywidualności, zapobiegają dehumanizacji społeczeństwa, wspomagają prace nad zachowaniem dziedzictwa narodowego i kulturalnego. Niezależne korporacje są wyrazem zarówno europejskości Polski, jak i postępującego w niej procesu demokratyzacji.

Piotr Hübner wskazał natomiast w swoim wystąpieniu zagrożenia ruchu stowarzyszeniowego, wynikające ze zbyt silnego wpływu państwa na działalność społeczną, co prowadzi często do utraty autonomii w działaniu, uzależnienia finansowego, rozrostu biurokracji, a w konsekwencji zatraceniu autentyczności w działaniu i odpływu członków z organizacji. Stowarzyszenia tracą wówczas twórczy charakter i stają się kolejnym narzędziem polityki państwa. Upadek komunizmu nie spowodował bynajmniej automatycznego powrotu ubezwłasnowolnionych stowarzyszeń do roli „sumienia narodu”, jaką powinny spełniać, bowiem stare schematy i przyzwyczajenia utrudniają to. Ze strony członków stowarzyszeń potrzeba wielkiego wysiłku, aby mogło nastąpić autentyczne odrodzenie i rozwój niezależnych korporacji w Polsce.

Obok wyżej wymienionych, zebrani wysłuchali następujących referatów i komunikatów:

W. Bieńkowski – *Towarzystwo Miłośników Historii i Zabytków Krakowa (1896–1994)*.

M. Francić – *Polskie Towarzystwo Historyczne. Oddział w Krakowie*.

W. Drelicharz – *Koło Naukowe Historyków Uniwersytetu Jagiellońskiego dawniej i dziś*.

M. Rokosz – *Krakowskie Towarzystwo Miłośników Książki i białokruczy Zakon Bibliofilski – fenomen kulturowy*.

A. Jacher-Tyszkowa – *Polskie Towarzystwo Ludoznawcze w stulecie istnienia*.

K. Nowacki – *Towarzystwo Przyjaciół Sztuk Pięknych w Krakowie i jego znaczenie dla rozwoju naszej kultury*.

R. Bogusz – *Materiały do dziejów stowarzyszeń do roku 1939, przechowywane w Archiwum Państwowym w Krakowie – ujęcie statystyczne*.

J. Gordziałkowski – *Komitet Kopca Kościuszki i jego akta*.

B. Czajeczka – *Oświatowe stowarzyszenia kobiece w Galicji*.

Ks. J. Związek – *Katolickie stowarzyszenia społeczne w II Rzeczypospolitej*.

Ks. J. Zbudniewek – *Konfraternia Paulińska jako przykład międzynarodowej integracji społecznej*.

K. Jelonek-Litewka – *Arcybractwo Miłosierdzia (1584–1960, 1989)*.

Ks. J. Bednarczyk – *Federacja Bibliotek Kościelnych w Polsce FIDES*.

M. Kocójowa – *Nowy model towarzystwa naukowego na przykładzie Polskiego Towarzystwa Bibliologicznego*.

W. Śliwowska – *Z dziejów polskich stowarzyszeń samopomocy uczestników ruchu niepodległościowego*.

L.M. Włodek – *Rola stowarzyszeń naukowych w kształtowaniu świadomości narodowej Przemysła od 1831 do 1994 roku. Zarys problematyki*.

B. Bobusia – *Działalność Stowarzyszenia Archiwistów Polskich w Przemysłu*.

A. Chlupalski – *Towarzystwo Miłośników Lwowa i Kresów Południowo-Wschodnich – dla pożytku i pamięci*.

M. Odlanicki-Poczobutt – *O działalności Towarzystwa Miłośników Wilna i Ziemi Wileńskiej w Krakowie*.

J. Flaszka – *Rola bocheńskich towarzystw społeczno-kulturalnych w budowaniu tożsamości historycznej i kulturalnej miasta*.

T.M. Trajdos – *Związek Polskiego Spisza. Parę wspomnień i prognoz*.

Ks. W. Pilarczyk – *Towarzystwo Przyjaciół Orawy – wczoraj i dziś*.

R. Kantor – *Podhalanie i ich regionalna organizacja, jako czynnik narodowości kulturotwórczy*.

Z. Stojakowska-Staich – *Oficyna podhalańska, jako forma działalności Związku Podhalan*.

Z. Rączka – *Towarzystwo Miłośników Ziemi Żywieckiej*.

W.A. Wójcik – *Polskie Towarzystwo Tatrzańskie – charakterystyka działalności*.

B. Morawska-Nowak – *Powrót do Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego*.

J. Zdebski – *Spółeczna rola i funkcje Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego*.

W.H. Paryski, M. Rokosz – *Towarzystwo Muzeum Tatrzańskiego im. dra Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem (dawne i odrodzone)*.

Prelegenci w swoich wystąpieniach często nawiązywali do myśli i sformułowań, zawartych w referatach wprowadzających w problematykę obrad. Wspólnym mianownikiem wszystkich wystąpień były: wpływ polityki na działalność stowarzyszeń, ich wkład w rozwój nauki, a także ich rola w kształtowaniu narodu i kultury.

Ważnym uzupełnieniem wygłaszanych referatów była żywa dyskusja, jaka wywiązywała się po każdej części sympozjum. Poszukiwano dróg rozwiązywania wspólnych problemów całego ruchu stowarzyszeniowego: przyczyn spadku aktywności niektórych towarzystw, sposobów pozyskiwania młodszego pokolenia dla działalności społecznej. Skarżono się na trudności finansowe (w tym brak funduszy na działalność statutową), lokalowe (zwłaszcza w zakresie rewindykacji własności).

W dyskusji dominowała teza, że stowarzyszenia są integralną częścią życia społecznego. Podkreślano ogromne zasługi towarzystw w kreowaniu wybitnych jednostek, ich znaczenie dla ożywiania i popularyzacji badań naukowych, zwłaszcza w małych ośrodkach miejskich.

Dyskutanci zwracali uwagę, iż podstawą nieskrępowanej działalności statutowej jest niezależność finansowa. Obecna sytuacja materialna większości stowarzyszeń jest trudna. Przeważał jednak optymistyczny pogląd, iż aktywna praca członków, pojawienie się grupy darczyńców oraz rewindykacja utraconych majątków pozwoli z czasem stworzyć solidne podstawy materialne.

Przysłuchująca się obradom pani L. Cholewińska z Wydziału Współpracy ze Społecznymi Instytucjami Naukowymi Departamentu Polityki Naukowej w Komitecie Badań Naukowych – świadoma faktu, iż na prowincji działacze społeczni często nawet nie wiedzą o możliwościach uzyskania subwencji – krótko przedstawiła warunki i zakres udzielanej przez KBN pomocy na badania naukowe i wspomagające.

Uczestnicy grudniowego sympozjum powszechnie wyrażali przekonanie, iż to pierwsze spotkanie reprezentantów stowarzyszeń Polski południowej jest ważnym krokiem ułatwiającym orientację w aktualnej sytuacji i stanowi wstęp do podejmowania wspólnych działań w myśl przysłowia „w jedności siła”. Przykładem tego był jednogłośnie przyjęty apel, skierowany do władz miejskich Nowego Targu, protestujący przeciw decyzji wyrzucenia Archiwum Państwowego – Oddział w Nowym Targu z zajmowanego dotąd budynku.

Dyskusje i rozmowy w kuluarach, swobodna wymiana poglądów, zadowolenie z wzajemnego bliższego poznania, towarzyszyły dwudniowym obradom, a także spotkaniu towarzyskiemu, które miało miejsce 2 grudnia wieczorem w Małej Auli Polskiej Akademii Umiejętności.

W przerwach obrad sympozjum chętni mogli nabyć wydawnictwa prezentowanych towarzystw: Polskiej Akademii Umiejętności, Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa, Towarzystwa Przyjaciół Orawy oraz Oficyny Podhalańskiej.

Rita Majkowska, Piotr Milczanowski
(Kraków)

KONFERENCJA NAUKOWA
HISTORIA MEDYCYNY I OCHRONY ZDROWIA GRODZIĘNSZCZYNY,
GRODNO 2-3 LUTEGO 1995 R.

W dniach 2 i 3 lutego 1995 r. odbyła się w Grodnie, na Białorusi, międzynarodowa konferencja naukowa, której zasadniczymi tematami były: historia medycyny i towarzystw lekarskich, historia ochrony zdrowia Grodzieńszczyzny oraz